

მასობრივი ტურიზმი საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე - გზა ქვეყნის ეკონომიკური და ფინანსური წარმატებისკენ თუ ეკოლოგიური პრობლემა

ჭიოტაშვილი დ.

გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ანოტაცია: ტურიზმის სფერო მსოფლიოში და საქართველოშიც უფრო და უფრო დიდ მასშტაბებს იღებს და ხასიათდება მზარდი და დინამიკური განვითარებით. განსაკუთრებით აღსანიშნავია დაცული ტერიტორიების ტურისტული პოტენციალის გამოყენებისა და განვითარების შესაძლებლობების შესწავლა და კვლევა. დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარება ერთერთი მნიშვნელოვანი საკითხია, მაგრამ პრობლემურ საკითხად რჩება საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე მასობრივი ტურიზმის განვითარების შესაბამისობა და მისი გავლენა დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოლოგიაზე. საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის ზრდის და ფინანსური შემოსავლების ანალიზის შედეგად იკვეთება გარკვეული დისჰარმონია და არათავსებადობა. მიუხედავად იმისა, რომ დაცულ ტერიტორიებს აქვს ტურიზმის დიდი საექსპორტო პოტენციალი, მან შეიძლება გარკვეული ზიანი მიაყენოს დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნებას, ეკოლოგიური უსაფრთხოებას, ბუნებრივი რესურსების ფინანსური პოტენციალის შენარჩუნებას და ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვას.

საკვანძო სიტყვები: მასობრივი ტურიზმი, დაცული ტერიტორიები, ეკოლოგია, ბუნებრივი მემკვიდრეობა.

შესავალი:

საქართველოს მოსახლეობისათვის კომფორტული გარემოს უზრუნველყოფისა და ტურიზმის განვითარების ერთერთ მყარ საფუძველს, დაცული ტერიტორიების სისტემების განვითარება და ტერიტორიული გაფართოება წარმოადგენს. მაგრამ ამავე დროს ყურადსაღებია მასობრივი ტურიზმი, როგორც დაცული ტერიტორიების თანმდევი საკითხი. საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს გააჩნია დიდი პოტენციალი, საკუთარი წვლილი შეიტანოს საქართველოს ტურიზმის განვითარების და ფინანსური შემოსავლების ფორმირების კუთხით, მაგრამ გვინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო იმ უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე, რომლებიც საქართველოს დაცული ტერიტორიების წინაშე პირველ რიგში დგას:

- უნდა იქცეს, თუ არა დაცული ტერიტორიები მასობრივი ტურიზმის კერად?
- რა საფრთხეების შემცველია მასობრივი ტურიზმი და რა პრობლემების წინაშე შეიძლება აღმოჩნდეს ამ შემთხვევაში დაცულ ტერიტორიების ეკოლოგია?
- როგორ შევინარჩუნოთ დაცული ტერიტორიები, მათი თვითმყოფადი და თითქმის ხელშეუხებელი ბუნებრივი სიმდიდრე და ტურიზმის ზრდა ერთდროულად?

საქართველოს დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს უნიკალურ ადგილებს, სადაც ადამიანებს შესაძლებლობა აქვთ ეზიარონ უძველეს კულტურას და დატკბნენ ველური, თითქმის ხელშეუხებელი ბუნების სანახაობებით. საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს „CNN Travel“ - მა მიუძღვნა სპეციალური რუბრიკა: ცხრა მიზეზი, თუ რატომ უნდა მოვიწახულოთ საქართველო ახლავე. “9 reasons to visit Georgia now”.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი ესა არის მათი უნიკალურობა ისტორიული, კულტურული და ბუნებრივი ფასეულობებით. თუ ადრე დაცულ ტერიტორიებს ჰქონდა მხოლოდ ისტორიული და საყოფაცხოვრებო მნიშვნელობა, დღეს ის უკვე წარმოადგენს ტურიზმის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ადგილებს, როგორც საქართველოში, ასევე მსოფლიო მასშტაბით. შედეგები უკვე სახეზეა. მაგალითისათვის თუშეთის დაცული ტერიტორიების ტურისტულ პოტენციალზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ სხვადასხვა დროს იგი “Yahoo travel”-ის მიერ გამოქვეყნებულ მსოფლიოს საუკეთესო უცნობი ადგილების ტოპ-ათეულში მე-3 ადგილზე მოხვდა, ხოლო “CNN”-ის მიერ გამოქვეყნებულ მსოფლიოს საუკეთესო უცნობი ადგილების ტოპ-ათეულში, მე-5 ადგილი დაიკავა.

2015 წლის 28 სექტემბერს, ევროპის საბჭოს დემოკრატიული ინიციატივების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ, ბატონმა ელადიო ფერნანდეს-გალიანომ, საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ოფიციალურად გადასცა ევროპული დიპლომი. აღსანიშნავია, რომ ევროპული დიპლომი ევროპის მასშტაბით მხოლოდ 73 დაცულ ტერიტორიას აქვს მინიჭებული. აღნიშნული ჯილდოს გადაცემა კიდევ ერთხელ ადასტურებს საქართველოს დაცული ტერიტორიების ცნობადობის გაზრდას საერთაშორისო დონეზე.

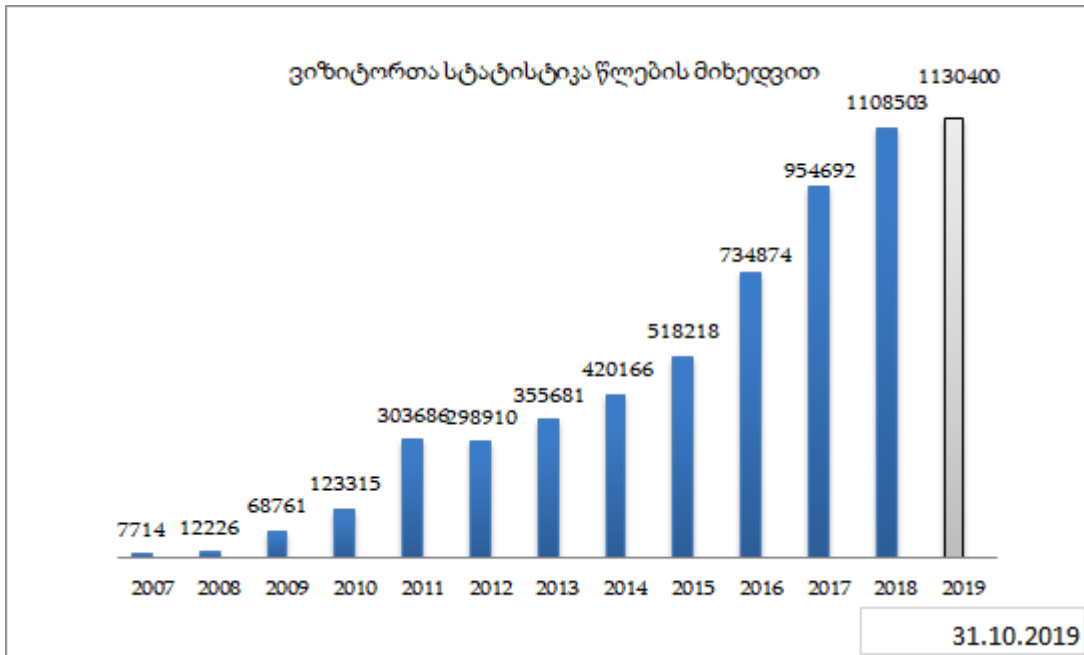
2016 წლის 11 მარტს, WWF-ის ორგანიზებით გაიმართა „ცენტრალური კავკასიონისთვის“, როგორც მსოფლიო ბუნების მემკვიდრეობის სიაში შეტანის კანდიდატისთვის, ჩატარებული ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევის შედეგების განხილვა. მომზადდა შესაბამისი ანგარიში და მიმდინარეობს სამომავლო ნაბიჯების დაგეგმვა მისი მსოფლიო ბუნების მემკვიდრეობის სიაში შეტანისათვის.

IUCN-ის (International Union for Conservation of Nature) (ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირი) საერთაშორისო კრიტერიუმების მიხედვით, საქართველოში 68 სხვადასხვა კატეგორიის დაცული ტერიტორია არსებობს. ეს ტერიტორიები საქართველოს მთლიანი ფართობის 8,6%-ს შეადგენს, მაშინ, როცა ევროპის დაცულ ტერიტორიებს საშუალოდ ქვეყნის 18% უკავია. კონკრეტული მითითება, ქვეყნის ტერიტორიის რა ნაწილს უნდა იკავდეს სახელმწიფო, ცხადია არ არსებობს, ეს თითოეული ქვეყნის ბუნებრივ პოტენციალზე დამოკიდებულია. თუმცა ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის, სახეობათა კონსერვაციის ცენტრის აზრით (WWF), საქართველოს 8,6%-ით გაუჭირდება შეინარჩუნოს თავისი როლი მსოფლიოში, როგორც ბუნებით მდიდარმა ქვეყანამ.

ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში განსაკუთრებით დიდი ყურადღება ექცევა დაცულ ტერიტორიებს. აღნიშნულმა ყურადღებამ დაცული ტერიტორიების მიმართ გამოიწვია ერთი მხრივ დადებითი ფაქტორების მთელი ჯაჭვი და მეორე მხრივ კი თანმდევი პრობლემები. დადებითი ფაქტორებიდან აღსანიშნავია ის, რომ შედარებით განვითარდა ინფრასტრუქტურა; გაიზარდა როგორც საერთაშორისო, ისე ადგილობრივი ვიზიტორების რაოდენობა; მცირე, წვრილი და მიკრო ბიზნესის განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობები შეიქმნა; დასაქმდა მეტი ადამიანი; ადამიანების ჩართულობამ რეკორდულ ზღვარს მიაღწია, გაიზარდა ტურისტული შემოსავლები; დიდი ყურადღება მიექცა დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიურ მდგომარეობას, ბიომრავალფეროვნებას, წყლის დაცვას, მიმდინარეობს სამეცნიერო კვლევები; უფრო ცნობადი და მიმზიდველი გახდა საქართველო და მისი დაცული ტერიტორიები, რასაც მოწმობს სხვა ქვეყნების მთავრობის მხარდაჭერები, საერთაშორისო ორგანიზაციების, დონორი ორგანიზაციების, სხვადასხვა საქველმოქმედო ორგანიზაციების, ფონდების და სააგენტოების დიდი დაინტერესება და ჩართულობა. ასევე აღსანიშნავია, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებთან დამეგობრებული, ევროპასა და ა შ მ-ში არსებული დაცული ტერიტორიების დიდი დაინტერესება, ხელშეწყობა და გამოცდილების გაზიარება.

სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით აღსანიშნავია ვიზიტორთა რაოდენობის ზრდა, რომლებმაც საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე იმოგზაურეს. ზრდა საგრძნობია, თუმცა საქართველოს დაცული ტერიტორიების პოტენციალიდან გამომდინარე, მოკრძალებული. საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს სტატისტიკური მონაცემებიდან

გამომდინარე, ვიზიტორების რაოდენობა საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე 2007-2019 წლებში ასე გამოიყურება:

სქემა 1. ვიზიტორების სტატისტიკა საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე 2007-2019 წწ.

უცხო ქვეყნის მოქალაქე ვიზიტორთა ხუთეული, რომელთაც საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე იმოგზაურეს, 2019 წელს ასე გადანაწილდა: პირველ ადგილზეა რუსეთის მოქალაქე ვიზიტორები, მეორეზე - ისრაელი, მესამეზე - პოლონეთი, მეოთხეზე - ემირატები და მეხუთე ადგილზეა უკრაინა.

საქართველოს დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და შემდგომი შენარჩუნებისათვის, ასევე დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების კუთხით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სხვა განვითარებული ქვეყნების მთავრობების, საერთაშორისო ორგანიზაციების, დონორი ორგანიზაციების, სხვადასხვა საქველმოქმედო ორგანიზაციების, ფონდების და სააგენტოების დახმარებას, ჩართულობას და მათი დიდი გამოცდილების გაზიარებას. უკვე, თითქმის ორი ათეული წელია, საქართველოში წარმეტებით ხორციელდება სხვადასხვა სახის საერთაშორისო პროექტები.

თავად ქვეყნის შიგნით, სხვადასხვა სამთავრობო და არასამთავრობო უწყებებს შორის მიმდინარეობს მწვავე დისკუსიები დაცული ტერიტორიების და მასობრივი ტურიზმის შესაბამისობის პრობლემის შესახებ.

ყველაფერი კეთდება და ყველა პროექტი ემსახურება ტურისტების მასიურად მოზიდვას საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე, რაც თავის მხრივ ქვეყნისთვის ფინანსური შემოსავლების ზრდის პირდაპირპროპორციულია, თუმცა მასობრივ ტურიზმს შეუძლია უარყოფითი ზემოქმედება მოახდინოს როგორც ადგილობრივ, ისე გლობალურ დონეზე. ზემოქმედება ბუნებრივ რესურსებზე, რაც შეიძლება ამ რესურსების გადახარჯვაში გამოიხატოს, ფიზიკური ზემოქმედება, ქიმიური ზემოქმედება, არასწორი რეკრეაციული აქტივობები, ვიზუალური დაბინძურება, წყლის და ჰაერის დაბინძურება. ვიზიტორების ჭარბმა რაოდენობამ შეიძლება ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების დეგრადაცია გამოიწვიოს. მასობრივი ტურიზმის გავითარებით დაცულმა ტერიტორიებმა შეიძლება დაკარგოს დღეს არსებული ხიბლი და მიმზიდველობა და პრობლემები შეუქმნას ბუნების ბიომრავალფეროვნებას. ამავე დროს აღსანიშნავია, ისიც, რომ მასობრივი ტურიზმის შემთხვევაში არსებული ტურისტული რესურსების პოტენციალი იკლებს და მისი სიცოცხლის

უნარიანობა შედარებით ხანმოკლე ხდება. რაც საბოლოო ჯამში ეკოლოგიური უსაფრთხოების და ბუნებრივი სიმდიდრის შენარჩუნების პრობლემის წინაშე აყენებს ქვეყანას.

სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია იმ უარყოფითი ზემოქმედების ცოდნა, რაც მასობრივი ტურიზმისათვის არის დამახასიათებელი და რაც შესაძლოა მასობრივი ტურიზმის განვითარებას მოჰყვეს, ასევე შესაბამისი ქმედებები და კონკრეტული გზების მოძიება, რათა მათი თავიდან აცილება ან მინიმუმამდე დაყვანა, იყოს შესაძლებელი.

მსოფლიო ბანკის მდგრადი განვითარების პროგრამების ხელმძღვანელი სამხრეთ კავკასიაში, ბატონი აჰმედ ეივეი და საქართველოში ტურიზმის განვითარების შესახებ ამბობს: „ჩვენ არ გვინდა, საქართველო გადავაქციოთ მასობრივი ტურიზმის ადგილად, რომელიც ზიანს მიაყენებს როგორც საქართველოს ბუნებას, ასევე, კულტურულ ძეგლებს, კულტურულ მემკვიდრეობას. მთავარია ხარისხი, თუ რამდენს დახარჯავენ ვიზიტორები. მთავარია, რომ ჩვენ მეტი ვიზიტორი მივიღოთ უფრო მაღალმხარჯველი ქვეყნებიდან. ამიტომ ნუ დაპანიკდებით, როდესაც მცირდება ჩამომსვლელთა რაოდენობა“, განაცხადა აჰმედ ეივეივამ. პარალელურად, საქართველოს მთავრობამ 2015-2025 წლების ტურიზმის ახალი სტრატეგია წარადგინა, რომელიც მსოფლიო ბანკის ექსპერტების დახმარებით მომზადდა და რომელშიც აქცენტი არა ტურისტების რაოდენობაზე, არამედ ხარისხზე და მათ ფინანსურ შესაძლებლობებზეა გამახვილებული.

თუ გადავხედავთ საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა რაოდენობის ზრდის პარალელურად გაზრდილია ტურისტული სერვისებიდან მიღებული ფინანსური შემოსავლების რაოდენობაც.

2016 წლის განმავლობაში ტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავლებმა შეადგინა 2 313 697 ლარი, 2017 წლის განმავლობაში კი, ტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავლებმა შეადგინა 4 504 473 ლარი ლარი, რაც წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 94%-ით იყო გაზრდილი. 2018 წლის განმავლობაში კი ეკოტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავლებმა შეადგინა 8 436 125 ლარი, რაც წინა 2017 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 87%-ით არის გაზრდილი. მართალია წლების მიხედვით და განსაკუთრებით ბოლო წლებში დაცულ ტერიტორიებზე ფინანსური მაჩვენებლების ზრდა ფიქსირდება, მაგრამ თუ გადავხედავთ დაცულ ტერიტორიებიდან ტურისტულ შემოსავლებს, კარგად ჩანს, რომ უკუგების მაჩვენებლები საკმაოდ მცირეა ინფრასტრუქტურისთვის დახარჯულ თანხებთან შედარებით. თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ, თუ რა გამოუსწორებელი შედეგები შეიძლება მიადგეს დაცულ ტერიტორიებს დაუფიქრებელი და არათანმიმდევრული ნაბიჯებით, კიდევ ერთხელ უნდა დავფიქრდეთ და გამოსავლის ძებნაზე ვიფიქროთ. სახელმწიფომ უნდა დაიცვას მისი ბუნებრივი სიმდიდრე და განვითარებულ მსოფლიოსაც აჩვენოს, რომ ეს მისთვის პრიორიტეტულია, რადგან ისეთი ეროვნული პარკებიც კი, როგორებიცაა აფრიკის ყველაზე ცნობილი ეროვნული პარკები, ვერ ფარავენ საკუთარ ხარჯებს სახელმწიფოს და დონორი ორგანიზაციების დახმარების გარეშე. მიუხედავად იმისა, რომ აფრიკის ეროვნულ პარკებს იმდენი ტურისტი სტუმრობს, რა რაოდენობაც საქართველოს დაცული ტერიტორიებს ალბათ ახლო პერსპექტივაში არ ეყოლება.

სახელმწიფომ დაცულ ტერიტორიებთან ერთად პარალელურ რეჟიმში უნდა იზრუნოს ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის და ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებაზე. ადგილობრივი მოსახლეობის დაკავება თავიანთ საცხოვრებელ ადგილებზე, ბუნებრივი სიმდიდრის დაცვა და ეკოლოგიაზე ზრუნვა, ტურიზმის ზრდასთან ერთად, ქვეყნისთვის პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა იქცეს, რასაც თავის მხრივ ითვალისწინებს ტურიზმის გლობალური ეთიკის კოდექსი.

დასკვნა და რეკომენდაცია:

საქართველოს დაცული ტერიტორიების ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების, ეკოლოგიური უსაფრთხოების და ბუნებრივი მემკვიდრეობის

შენარჩუნება, ქვეყნის ფინანსური შემოსავლების ზრდის და ტურიზმის განვითარებისათვის ერთერთ მნიშვნელოვან და მყარ გარანტს წარმოადგენს.

დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის მდგრადი განვითარება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია, თუმცა აუცილებელია იმ ოქროს შუალედის პოვნა, როდესაც ტურიზმი ისეთ დონეზე იქნება განვითარებული, რომ გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედება მინიმუმამდე იყოს დაყვანილი. მუდმივი ოპონირება, დაცული ტერიტორიები და მათი პირველყოფილი სახით შენარჩუნება და ეკოლოგიაზე ზრუნვა, თუ მასობრივი ტურიზმი, ჩაკეტილ წრეში სიარულს გავს, რაც გამოსავალი ნამდვილად არ არის. კონკრეტული აქცენტის გაკეთება, დაცული ტერიტორიების სრულფასოვნად შენარჩუნება და დაცვა, თუ მასობრივი ტურიზმი დაცულ ტერიტორიებზე, ჩვენის აზრით შეცდომა იქნება. სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია კონკრეტული, თანმიმდევრული და სისტემური სტრატეგიის შემუშავება, რაც ბუნების დაცვის და მასობრივი ტურიზმის შედარებით ჰარმონიულ შერწყმას უზრუნველყოფს.

ლიტერატურა

1. საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო www.apa.gov.ge
2. საქართველოს გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო www.moe.gov.ge
3. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია www.gnta.ge
4. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო www.economy.gov.ge
5. ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID)
6. <http://edition.cnn.com/2015/08/13/travel/reasons-to-visit-georgia/>
7. <https://www.yahoo.com/travel/10-best-places-youve-never-045945682.html>
8. <http://edition.cnn.com/2011/12/06/travel/12-best-places-bt/>

MASS TOURISM IN PROTECTED AREAS OF GEORGIA - THE WAY TO ECONOMICAL AND FINANCIAL SUCCESS OF THE COUNTRY OR AN ENVIRONMENTAL PROBLEM

Chiotashvili D.

Summary: Preservation of biological and landscape diversity, ecological security and natural heritage of Georgia's protected areas is one of the important and solid guarantors of the country's financial revenue growth and tourism development. Sustainable tourism development in protected areas is one of the important issues, but it is necessary to find a golden middle ground when tourism is developed at a level that minimizes adverse environmental impacts. Constant opposition, protected areas and their primary care and care for the environment if mass tourism is like walking in a closed circle, which is not the solution. Specific emphasis, full preservation and protection of protected areas, or mass tourism on protected areas, would be a mistake in our opinion. It is vital to develop concrete, consistent and systematic strategies that ensure a relatively harmonious mix of nature conservation and mass tourism.

Key words: Mass tourism, protected areas, ecology, natural heritage.